כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת משפטים ■ כ"ד שבט ה'תש"פ ■ 19.02.2020 ■ גליון מס' 571

מקום המשפט שמה הרשע

/ הרב יעקב הלוי פילבר

"על שלושה דברים העולם קיים: על הדין, על האמת ועל השלום, שנאמר: 'אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם" [אבות פ"א מ"ח]. כמו כן המשפט הוא אחד משני מרכיבי מטרת החינוך של אבינו אברהם, ככתוב: "כי ידעתיו למען אשר יצווה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט". ומסיבה זו ציוותה אותנו התורה: "שופטים ושוטרים תתן לך", וחז"ל אמרו: "הוי מתפלל בשלומה של מלכות, שאלמלי מוראה איש את רעהו חיים בלעו". על כן כל חברה המבקשת להתקיים חייבת לכבד ולשמור מכל משמר את המערכת המשפטית שלה. אבל יחד עם זאת אין ללכת בעיניים עיוורות אחר החלטות משפטיות, ההיסטוריה האנושית מלאה דוגמאות של ניצול המערכת המשפטית לתת גבוי להחלטות מושחתות. בספר קהלת מציין שלמה המלך את הצמידות של הרשע למשפט. אילו היה כתוב בקהלת: "מקום הרשע שמה המשפט" הייתה האמירה הזו חיובית, וכוונתה שהתשובה לרשע היא ההרתעה והענישה, ככתוב: "שופטים ושוטרים תתן לך" או המאמר: "אלמלי מוראה של מלכות איש את אחיו חיים בלעו". על כן במקום שיש רשע צריך להעמיד מערכת משפטית שתמגר את הרשע. אבל שלמה המלך מדבר על מציאות אחרת, והוא אומר: "מקום המשפט שמה הרשע ומקום הצדק שמה הרשע", שהיא אמירה הפוכה שכוונתה שהמשפט נותן גב וגבו לרשעות ולרשע. את ניצול המערכת המשפטית לעשיית רשע פוגשים אנו כבר אצל אנשי סדום, שהיו "רעים וחטאים", אבל עיקר חטאם לא היה רק הרוע והחטא כשלעצמו, אלא בעיקר שהם היו מגובים בחוקים ותקנות שנתקבלו בהליך דמוקרטי של רוב תושבי סדום, והמערכת המשפטית של סדום לא רק שלא הגנו על העשוקים הנרדפים אלא עוד גיבו את הממסד של סדום להוציא אל הפועל את ההחלטות הרעות שלהם. ואחר זאת לא היה לנפגעים למי לפנות, כי טענו כנגדם שהכל חוקי. מטעם זה דאגו בסדום במנוי השופטים שהם יהיו אומרי הן, וכך מסופר על לוט כשמינו אותו לשופט ראשי בסדום (ארכי דיינים): "בשעה שהיה אומר להם דברים שהם ערבים להם אמרו לו: 'גש הלאה', כלומר עלה למעלה, ובשעה שהיה אומר להם דברים שאינם ערבים להם, הם אומרים: 'האחד בא לגור וישפוט שפוט' - דין שדנו ראשונים אתה בא להרוס" [ב"ר נ].

התופעה הזו של ניצול המערכת המשפטית לגבות על ידה את העוול והרשע מלווה את האנושות כבר משחר ילדותה, פוגשים אנו אותה כבר בדור המבול, ש"בני האלוהים", (שהם בני השופטים), הם השחיתו ראשונה ומהם למדו כל בני הדור [ספרי, בהעלותך]. וההשחתה התפשטה עד שאמר הקב"ה: "לא ידון רוחי באדם", ואת חטאם מסביר רבנו בחיי בפירושו לתורה: "על דרך הפשט 'בני האלהים' (הם) השרים והשופטים, לפי שהשופטים נקראים 'אלהים' כעניין שכתוב: 'אלהים לא תקלל', ומתרגמים: 'דיינא'. ואמר הכתוב כי אותם בני השופטים שהיה להם לעשות משפטיהם היו עושים חמס עם בנות האדם באונס וברצון". לפי פירושו כבר אז בימי דור המבול, המערכת המשפטים לא זו בלבד שלא סייעה לעצור את השחיתות אלא היא הייתה היוזמת אותה וממנה למדו המוני העם, וכך אמר רשב"י במדרש [ב"ר כו]: "כל פרצה שאינה מן הגדולים אינה פרצה".וכך ממשיכה המערכת המשפטית למעול בתפקידה, כמו בתקופת השופטים, שעליה אומר המדרש: "ויהי בימי שפוט השופטים. דור שהיה שופט את שופטיו, היה הדיין אומר לאדם: טול קיסם מבין שיניך, והוא אומר לו: טול קורה מבין עיניך. יותר תועבות עשה השופט משאר העם". ניצול המשפט לעשיית עוול חוזר על עצמו גם בתקופת המלכים אצל אחאב, כשרצה אחאב את כרם נבות, למרות שהיה לו היכולת ליטול אותו בכוח, אין הוא משתמש

תפוצה לכל קהילות ישראל

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

אצילי בני ישראל
לאחר מתן תורה ישבו אצילי בני ישראל לאכול לחם יחד עם המחזה שראו את האלוקים, ועל כך אומרת התורה שלא שלח הקב"ה...
המשך בעמ' 2

כשיש שפיכות דמים השכינה מסתלקת
התורה אומרת בסוגיית שומר חינם: "עַל כָּל דְּבַר פֶּשַׁע עַל שׁוֹר עַל חֲמוֹר עַל שֶׂה עַל שַׂלְמָה עַל כָּל אֲבֵדָה אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי הוּא זֶה עַד הָאֱלֹהִים יָבֹא דְּבַר שְׁנֵיהֶם"...
המשך בעמ' 3

שו"ת חורף
מאחר והסתפקתי בספק מעניין בדיני 'אמירה והנאה ממלאכת נכרי בשבת' ולא הצלחתי לברר את הדברים עד תומם, אמרתי אשיחה וארווח לי...
המשך בעמ' 4

סיפור לשבת
כשהבעל חזר בתשובה
סמדר מורג נולדה בשנת 1970 בארץ לאמא ממוצא הולנדי ואבא ממוצא מצרי. אחות בכורה למשפחה בת שלושה אחים. אימה...
המשך בעמ' 7

שביבים
- *ורפא ירפא*
- *עוגה בת 3 קומות*
- *הבן יכול להשתחרר...*
- *מתוך שיחה מצמררת של האדמו"ד מקלויזנבוג-צאנז זצוקללה"ה*

המשך בעמ' 9

בכוחו אלא בעצת "צוות הארמון" שלו אוספים את הזקנים (הם השופטים) ואת החורים (השרים) "ויעשו אנשי עירו הזקנים (הם השופטים) והחורים (הם השרים וסגני השרים) אשר היושבים בעירו כאשר שלחה אליהם איזבל" והם נותנים גבוי חוקי המסייע לאחאב להוציא לפועל את זממו. את ניצול המערכת המשפטית לעשיית העוול. ובתקופה מאוחרת יותר מזהים חז"ל אצל מלכות רומי בהסבירם מדוע המשיל הכתוב את מלכות רומי ל"חזיר", וכך מובא במדרש [בראשית רבה סה]: "למה הוא מושלה (את מלכות רומי) בחזיר, אלא מה חזיר הזה בשעה שהוא רובץ הוא מפשיט את טלפיו כלומר שאני טהור כך מלכות הזאת הרשעה גוזלת וחומסת נראת כאלו מצעת את הבימה", וכך פירשו את המדרש: "כך דרכה של מלכות רומי: גוזלת וחומסת ונראית כאילו עורכת משפט - עוטה את הגזל ואת החמס במעטה צדק משפטי. 'מצעת את הבימה' - עורכת בימת משפט". על כן עם כל חשיבות המשפט אל לו לאדם לומר אמן על כל החלטה משפטית, אלא עליו לבחון כיצד מתנהלת המערכת ועד כמה היושרה של השופטים. ומהו מבחן התוצאה של ההחלטה השיפוטית האם היא מביאה לצדק או לעוול חלילה.

אצילי בני ישראל[1]

/ הרב איתמר הרשקו

לאחר מתן תורה ישבו אצילי בני ישראל לאכול לחם יחד עם המחזה שראו את האלוקים, ועל כך אומרת התורה שלא שלח הקב"ה את ידו אליהם למרות שהיו ראויים לכך. מיד אח"כ הקב"ה מבקש ממשה שיעלה אליו לקבל את לוחות הברית יחד עם התורה והמצווה אותה הוא יצווה את עם ישראל.

על עליית משה לקבלת התורה אומרת הגמרא במנחות[2], שכשעלה משה למרום וראה את הקב"ה קושר כתרים לאותיות, שאל משה מה הסיבה בגינה הקב"ה נדרש לתוספת הזו שהיא מעבר לאות עצמה ומשכך אין היא אלא לייפוי לכאורה אך אינה עיקר האות עצמה.

תשובת הקב"ה למשה מתחילה דווקא בפליאה מדוע משה לא נותן שלום[3] ורק לאחר מכן הוא מראה לו את ר"ע הדורש על כך תילי תילים של הלכות.

למרות זאת, משה מתקשה להבין את הנלמד מר"ע עד שחוזר לאחוריו שמונה שורות, ואז הוא שומע שדבר זה הלכה למשה מסיני. וביחד עם זאת נגלה למשה גם מה היה בסופו של רבי עקיבא כששקלו את בשרו במקולין של ברזל.

מלשון הגמרא משמע, שמדובר כאן על תורה שהיא כתרה של תורת משה, ומשכך היא היא תכלית הופעת התורה בעולם.

הדבר אותו ראה משה במעמד זה, ראינו אנו בימינו, וניתן להבין קצת יותר על מה היה לנו ככה.

כשמשה רואה את תלמידי רבי עקיבא- 'בני עקיבא' בדורנו הלומדים בישיבה הקדושה כשסרוגה לראשם כיפה סרוגה, שואל משה מה לצורה זו ולתלמיד ישיבה? וכמו שאמר לנו פעמים רבות מרן רה"י ר' אברום זצ"ל- היכן הכובע שלכם? והחליפה? אלא, פעם אמרו המלאכים שרק כובע וחליפה נחשב לצורה של תלמידי חכמים, אך היום גם המלאכים יודעים שזו גם צורה ומראה של תלמיד חכם.

אך מתי נגלה הדבר למשה- כשנחסרו שמונה ספסלים בבית המדרש, שמונה נסיכי אדם שנטבחו ותלמודם בידם, והחזרה הזו לאחור הראתה שאכן מדובר כאן באותה תורה גדולה עם העיטור שבראשה.

מעין זה אמר לנו מרן רה"י זצ"ל גם כן בעניין ישיבת סלבודקה והגעתה לארץ. בירושלים לא רצו לקבל אותם כיוון שהם הלכו עם חליפות קצרות כמו הסטודנטים בזמנו לעומת הישוב הישן שהלכו עם חליפות ארוכות, וכך הגיעה הישיבה להתמקם בעיר חברון. אך לאחר הטבח הנורא בחודש אב תרפ"ט כש-24 תלמידים נשחטו ותלמודם בידם בעצם ימי בין הזמנים, הסכימו הכול לקבלם לירושלים.

בעקבות כך זכתה ישיבת חברון שרוב בנין ומנין של הנושאים בעול הרבנות הדיינות וראשות הישיבות הנם בוגרי ישיבת חברון לדורותיה, משום שהתורה שלהם נפגשה עם מסירות הנפש ממש.

משה מבקש בעקבות זאת שהתורה תינתן ע"י ר"ע אך לא נענע משום שקודם יש ליצור את האות ורק לאחר מכאן ניתן לעטרה. כך צריכה קודם להתגלות תורת משה ורק אח"כ באה תורתו של רבי עקיבא המעוטרת בכתרי האותיות.

תורה זו היא השלמת תורת משה ועיטורה עד כדי שהקב"ה לא נותן תורה למשה עד שהוא מוסיף את הנופך הזה לאתוון דאורייתא.

על כך נאמר בפרשה- ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו, שהיו ראויים שישתלח בהם היד[4] אלא שלא עורבבה השמחה של מתן תורה.

יחד עם זאת בזמן שמחת חנוכת המשכן נפרע מהם כשנדב ואביהו מתו והתערבה השמחה יחד עם האבל על מות שני בני אהרון.

מעין זה דרשו חז"ל על הפסוק בשיר השירים[5]- ביום חתונתו זה מתן תורה וביום שמחת לבו זה בניין בית המקדש[6], וקשורים הם שני האירועים האחד בשני.

משה אמנם קיבל את התורה והיו אז עם ישראל והקב"ה כחתן וכלה, אך לא הושלמה השמחה אלא לאחר הקמת בית הבחירה. רק לאחר שהקמנו את המשכן וראה ושמח לבנו על מחילת העוון[7] ניתן היה להשלים את מה שהיה חסר במעמד מתן תורה- שליחת היד אל אצילי בני ישראל.

וכשם שאין לנו השגה והבנה בעניין נתינת התורה ע"י משה בדווקא כך אין לנו הבנה והשגה בעניין תשפוכת דם הצדיקים.

לכן מיד לאחר שנתנה התורה למשה מבקש הקב"ה ממשה לבוא אליו אל הענן[8] על מנת שתרד תורה לישראל ובה הם יוכלו להשתעשע ולשמוח עמו בכל דור ודור.

והיו הדברים שמחים כנתינתם בהר סיני.

1 - המאמר השבת נכתב בסגנון מעט שונה, לע"נ שמונת הקדושים הי"ד שעלו בסערה השמימה בספריית ישיבת מרכז הרב כשתלמודם בידם, ליל ל' באדר א' תשס"ח

2 - אמר רב יהודה אמר רב בשעה שעלה משה למרום מצאו להקב"ה שיושב וקושר כתרים לאותיות אמר לפניו רבש"ע מי מעכב על ידך אמר לו אדם אחד יש שעתיד להיות בסוף כמה דורות ועקיבא בן יוסף שמו שעתיד לדרוש על כל קוץ וקוץ תילין תילין של הלכות אמר לפניו רבש"ע הראהו לי אמר לו חזור לאחורך הלך וישב בסוף שמונה שורות ולא היה יודע מה הן אומרים תשש כחו כיון שהגיע לדבר אחד אמרו לו תלמידיו רבי מנין לך אמר להן הלכה למשה מסיני נתיישבה דעתו חזר ובא לפני הקב"ה אמר לפניו רבונו של עולם יש לך אדם כזה ואתה נותן תורה ע"י אמר לו שתוק כך עלה במחשבה לפני אמר לפניו רבונו של עולם הראיתני תורתו הראני שכרו אמר לו חזור [לאחורך] חזר לאחוריו ראה ששוקלין בשרו במקולין אמר לפניו רבש"ע זו תורה וזו שכרה א"ל שתוק כך עלה במחשבה לפני.- מנחות כט:

3 - וא"ר יהושע בן לוי בשעה שעלה משה למרום מצאו להקב"ה שהיה קושר כתרים לאותיות אמר לו משה אין שלום בעירך אמר לפניו כלום יש עבד שנותן שלום לרבו א"ל היה לך לעזרני מיד אמר לו (במדבר יד, יז) ועתה יגדל נא כח ה' כאשר דברת- שבת פט.

4 - לא שלח ידו - מכלל שהיו ראוים להשתלח בהם יד- רש"י שמות כד, יא

5 - "צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתנתו וביום שמחת לבו"- שיר השירים ג, יא

6 - תענית כו:

7 - לפי שכל ז' ימי המלואים שהעמידו משה למשכן ושמש בו ופרקו בכל יום לא שרתה בו שכינה והיו ישראל נכלמים ואומרים למשה משה רבינו כל הטורח שטרחנו שתשרה שכינה בינינו ונדע שנתכפר לנו עון העגל לכך אמר להם זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה' אהרן אחי כדאי וחשוב ממני שע"י קרבנותיו ועבודתו תשרה שכינה בכם ותדעו שהמקום בחר בו- רש"י ויקרא ט, כ"ג

8 - "ויאמר ה' אל משה עלה אלי ההרה והיה שם ואתנה לך את לחת האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורתם"- שמות כד, יב

כשיש שפיכות דמים השכינה מסתלקת

/ מתורתו של הרה"ג אביגדור נבנצל שליט"א

התורה אומרת בסוגיית שומר חינם: "עַל כָּל דְּבַר פֶּשַׁע עַל שׁוֹר עַל חֲמוֹר עַל שֶׂה עַל שַׂלְמָה עַל כָּל אֲבֵדָה אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי הוּא זֶה עַד הָאֱלֹהִים יָבֹא דְּבַר שְׁנֵיהֶם" (שמות כב, ח) מסביר רש"י: (בבא קמא קז: ד"ה "שבועה") "שלא פשעתי בשמירתו כשנגנבה דאי פשע בה חייב, דכתיב: על כל דבר פשע" דהיינו: למרות ששומר חינם נשבע על הכל ונפטר כפי אומרת המשנה (בבא מציעא צג.) מהפסוק הזה לומדים שעל פשיעה חייב לשלם.

יתרה מזו: הגמרא דורשת פסוק זה על פי אחת מ-13 מידות שהתורה נדרשת בהן, והוא "כלל ופרט וכלל אין אתה דן אלא כעין הפרט". "עַל כָּל דְּבַר פֶּשַׁע" כלל, "עַל שׁוֹר עַל חֲמוֹר עַל שֶׂה עַל שַׂלְמָה" פרט, "עַל כָּל אֲבֵדָה אֲשֶׁר יֹאמַר" חזר וכלל, כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט, מה הפרט מפורש דבר המְטלטל וגופו ממון אף כל דבר המטלטל וגופו ממון, יצאו קרקעות שאינן מטלטלין, יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות, יצאו שטרות שאע"פ שמטלטלין אין גופן ממון"(בבא מציעא נז:) כלומר: מה שהתורה מחייבת את השומר חינם שבועה הוא רק על הדברים המפורטים בפסוק וכל מה דומה להם בתכונתם, דהיינו דבר שמטלטלים אותו וגופו ממון, אבל קרקעות שאינם מטלטלים, עבדים כנענים שהוקשו לקרקעות, ושטרות שאין גופם ממון ממועטים מפסוק זה. והנה פסק הרמב"ם: "יראה לי שאם פשע השומר בעבדים וכיוצא בהן (קרקעות או שטרות) חייב לשלם שאינו פטור בעבדים וקרקעות ושטרות אלא מדין גניבה ואבידה ומתה וכיוצא בהן, שאם היה שומר חינם על מטלטלין ונגנבו או אבדו ישבע ובעבדים וקרקעות ושטרות פטור משבועה... אבל אם פשע בה חייב לשלם שכל הפושע מזיק הוא, ואין הפרש בין דין המזיק קרקע לדין המזיק מטלטלין" (הלכ' שכירות פ"ב ה"ג) הווי אומר שפשיעה חמורה מכל, ואפילו שומר חינם חייב עליה. וכל כך למה? משום ש"כל הפושע מזיק הוא" (שם) ובדין מזיק אין הבדל בין מזיק קרקעות עבדים ושטרות לבין מזיק מטלטלים; אדם שקיבל על עצמו לשמור רכוש חבירו (אפילו ללא קבלת שכר) הבעלים הסירו את שמירתם ממנו, וממילא אחריות רובצת עליו שלא תהיה פשיעה מצידו בשמירתו.

שלמה המלך אומר: "גַּם מִתְרַפֶּה בִּמְלַאכְתּוֹ אָח הוּא לְבַעַל מַשְׁחִית" (משלי יח, ט) מסביר הרלב"ג: אדם העוסק במלאכה כל שהיא ומתעצל בה, דומה לאדם המזיק בידיים, משום שהבעלים סומכים עליו שיעשה את המוטל עליו באמונה ואינם חשים בנזק הנגרם מעצלותו של הפועל, כשם שלא ירגיש הניזוק מפח הנטמן לו עד שנלכד בו. הוא הדין בנידון דידן: השומר אומנם לא הזיק בידיים, בסך הכל הוא לא נעל טוב את הרפת, אך בפעולה פשוטה זו התרפה ממלאכתו ונעשה "אח לבעל משחית" כלשון שלמה המלך, וממילא מתחייב בנזק הנגרם כאילו הזיק בידיים. רואים מכאן שהימנעות משמירה נכונה מהווה סיבה מספקת לחיוב ממון. כך מסביר מו"ר הרב נבנצל שליט"א.

התורה החמירה מאוד בדין שור מועד שהרג אדם, דהיינו: שור שנגח שלוש פעמים ובפעם השלישית הרג אדם, "הַשּׁוֹר יִסָּקֵל וְגַם בְּעָלָיו יוּמָת" (שמות כא, כט). אומנם אמרו חז"ל שהכוונה מיתה בידי שמיים (רש"י שם) וגם זה לא יוצא לפועל אלא שמשלם את הכופר (שם ל) אולם התורה גילתה לנו שעל מעשה כזה מגיע לו עונש חמור, משום שאדם היודע ששורו מועד להרוג ואינו שומר עליו כראוי הרי שזו רשלנות חמורה הקרובה להתחייב עליה מיתה בידי שמיים. הרי לנו שהעדר שמירה נאותה מחייב לא רק ממון אלא אף מיתה. שואל הרב: מה יהיה הדין אם אדם לא שמר כראוי על שורו המועד והלה ברח מהרפת והסתובב לו חופשי ברחובות העיר, אך לא פגע באיש ולא הזיק לאף אחד. האם במקרה כזה יהיה נכון לומר שבעל השור פטור מכלום היות ושורו לא המית אדם? הרי רשלנות בעל השור היא אותה רשלנות של בעל שור שהרג אדם או שהזיק לחבירו! גם הוא לא נעל כראוי את הרפת אלא ששפר מזלו והשור לא פגש בדרכו שום אדם כדי לנגחו או להזיק לו, ואם כן הסברה נותנת לכאורה שצריכים לחייב את הבעלים באותו עונש המגיע

לבעל השור שהמית או הזיק! אלא, אומר הרב, שסוף סוף חמור יותר מי ש"האלוקים אינה לידו" ורשלנותו גרמה נזק או מיתת אדם בפועל, אולם גם במקרה שבחסדי שמיים לא אירע שום נזק, צריך לדעת בעל השור שהוא פושע היות ושורו היה יכול להמית או להזיק וחייב לעשות תשובה גדולה על מעשה זה כאילו הרג.

המשנה אומרת: "היה משלשל בחבית ונפלה עליו והרגתו... הרי זה גולה" (מכות ז.) זו אחת הדוגמאות של רוצח בשגגה שהתורה חייבתו גלות. מה יהיה הדין לגבי אדם שלא הרג בפועל? הוא התרשל ולא נזהר מספיק אבל האלוקים לא "אינה לידו", ולא מת אף אחד; למשל: ראובן ושמעון מורידים כל אחד חבית אחת דרך החלון מקומה שנייה של בניין ולא נזהרו מספיק (דיברו בניהם או צחקו וכד') והחבל נשמט מיד כל אחד מהם. החבית של ראובן נפלה על יהודי והרגתו, ואילו החבית של שמעון נפלה למדרכה ולא נגרם שום נזק. את הדין של ראובן אנו כבר יודעים: גלות, ישיבה בעיר המקלט עד מות הכהן הגדול וכו'. מה הדין לגבי שמעון? לכאורה פטור מכלום מכיוון שלא נהרג אף אחד. אבל האמת היא שגם שמעון צריך כפרה משום שהוא פשע ונהג ברשלנות באותה מידה שראובן נהג.

אלא שלקב"ה היה חשבון עם ראובן ועם האיש הנהרג, אבל למען האמת גם שמעון צריך לחזור בתשובה על מעשהו.יוצא מכאן שאדם שלא נזהר מספיק והיה עלול לגרום מיתת חבירו על ידי התנהגותו, צריך לעשות תשובה חמורה כאילו הרג אדם. כל כך החמירה התורה בשפיכות דמים עד שצריך להיזהר מאד מכל ספק ולו הקטן ביותר שיכול להתגלגל לקיפוח חיי אדם. וכל כך למה? משום שנאמר: "**וְלֹא תַחֲנִיפוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם בָּהּ כִּי הַדָּם הוּא יַחֲנִיף אֶת הָאָרֶץ וְלָאָרֶץ לֹא יְכֻפַּר לַדָּם אֲשֶׁר שֻׁפַּךְ בָּהּ כִּי אִם בְּדַם שֹׁפְכוֹ**" "**וְלֹא תְטַמֵּא אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם יֹשְׁבִים בָּהּ אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָהּ כִּי אֲנִי ה' שֹׁכֵן בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**" (במדבר לה, לג-לד) כשיש שפיכות דמים ח"ו השכינה מסתלקת מישראל .

כשיש כל כך הרוגים ונפגעים מתאונות דרכים חייבים לעשות חשבון נפש האם אנחנו מספיק ערניים בכבישים, הן בעת נהיגה והן כהולכי רגל; כדאי וראוי לנקוט במשנה זהירות על מנת שנוכל למנוע שפיכות דמים מיותרת, ויחד כולנו נצעד לקראת קבלת פני משיח צדקנו.

■

שו"ת חורף

הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

מעשה בליל שבת חורפי וקר / הערה בענייני הנאה ממלאכת גוי בשבת

מאחר והסתפקתי בספק מעניין בדיני 'אמירה והנאה ממלאכת נכרי בשבת' ולא הצלחתי לברר את הדברים עד תומם, אמרתי אשיחה וארווח לי, אציג את הספק לקוראים היקרים והחשובים של עלון 'בסוד שיח' ותשועה ברוב יועץ.

מעשה שהיה כך היה

הנידון הוא אודות ליל שבת קודש פרשת 'בשלח' העבר, אשר הייתה שבת חורפית וקרה, ובאחד מיישובי גוש עציון קפץ החשמל באחד הבתים, ומאחר ובבית היו תינוקות רכים אשר הקור היה עלול להזיק להם, הלך בעל הבית לגוי שהיה באחד הבתים (עובד זר המטפל ביהודי מבוגר) וביקש ממנו להרים את המתג הראשי כדי שמכשירי החימום העובדים על ידי אספקת החשמל, יוכלו לשוב ולעבוד ולחמם את הבית.

על ידי כך שהגוי הרים את המתג הראשי חודשה אספקת החשמל לבית, ולא רק מכשירי החימום שבו לפעול, אלא גם הפלטה, והתאורה, ועוד.

הספיקות ההלכתיים

ומעתה הסתפק בעל הבית בשני ספיקות:

א. האם מותר גם לגדולים ליהנות מהחימום? אמנם ברור שהם אינם חייבים לצאת מהבית[א], אך השאלה האם הם יכולים ליהנות מהחימום באופן יזום? כלומר לעמוד לידם וליהנות מפעולתם? או שנאמר שמאחר וההיתר לומר לגוי היה רק בגלל הקטנים, אזי אין יכולים הגדולים ליהנות מהחימום.

ב. האם מותר ליהנות משאר מכשירי החשמל שהופעלו על ידי הרמת הפקק? כגון להשתמש בפלטה, לקרוא לאור התאורה וכדומה, או שנאמר שמאחר וכל ההיתר היה רק עבור החימום לקטנים, אך עבור התאורה והפלטה לבדם היה אסור לומר לגוי, אם כן יהיה מותר ליהנות רק מהחימום, אבל לא נוכל ליהנות משאר מכשירי החשמל.

ב' סברות להיתר

ובהשקפה ראשונה חשבתי לפשוט את שתי השאלות להיתר משום ב' סברות משולבות גם יחד:

א. כיוון שהמלאכה נעשית בהיתר - שהרי למעשה היה מותר לבקש מהגוי להרים את המתג הראשי שהרי היה זה מצב של חולי שאין בו סכנה, ובמקום חולי לא אסור אמירה לגוי, וכדי לאפשר את חימום הבית היה צריך בהכרח לעשות מלאכה זו, הרי שאין

איסור ליהנות ממלאכת גוי שנעשתה בהיתר.

ב. מאחר ועיקר המלאכה הייתה לצורך החימום, הרי שהפעלת המכשירים האחרים זה רק 'על הדרך' והרי זה בגדר 'פסיק רישא', וכידוע מותרת אמירה והנאה לגוי באופן שהמלאכה נעשית בדרך של 'פסיק רישא'[ב].

ועוד יש לדעת שהפוסקים נקטו להלכה שאין צורך ואף אין היתר לבקש מהגוי להוציא את כל מכשירי החשמל האחרים מהשקע, וללחוץ על מתגי התאורה למצב של 'כבוי' קודם שהוא מרים את המתג ומחדש את אספקת זרם החשמל[ג], ולכן עצם הפעולה בהיתר יסודה, וממילא אין איסור ליהנות מכל תוצאותיה.

דעת הרב מלכא להחמיד

אמנם נאמר לי כי דעת הרב אופיר מלכא שליט"א אינה כך היא[ד], ולדעתו צריך להדגיש וליידע את הגוי כי המלאכה שהוא עושה (הרמת המתג הראשי) היא עבור חימום הבית לצורך הילדים הקטנים, שאם לא נדגיש לו זאת, אזי יהיה אסור לגדולים ליהנות מהחימום, ויהיה אסור לכל ליהנות משאר מכשירי החשמל.

ומבסס הוא את דבריו על מה שמבואר להלכה בסימן שכ"ו סעיף ו' שגוי שעשה מלאכה עבור יהודי בשבת אסור ליהודי ליהנות ממלאכת הגוי, ואם הגוי עשה את המלאכה לצורך עצמו או לצורך גוי אחר מותר ליהודי ליהנות מהמלאכה, ואם הגוי עשה את המלאכה גם עבור הגוי וגם עבור היהודי אסור ליהודי ליהנות מהמלאכה בשבת, אחר שסוף סוף המלאכה נעשתה גם עבור יהודי.

ועוד מבואר בסימן רע"ו סעיף א' שגוי שהדליק נר עבור יהודי אסור ליהנות מתאורה זו, אך אם הדליק את הנר עבור גוי, או לצורך חולה, או לצורך קטן (שקטן לכל צרכיו נחשב כחולה שאין בו סכנה) אז מותר לכל ישראל ליהנות מתאורה זו.

ומעתה טען הרב מלכא, שאם הגוי ידליק את הנר גם עבור החולה וגם עבור הבריא, יהיה אסור לבריא ליהנות ממלאכה זו, וכמו גוי שעושה מלאכה גם עבור גוי וגם עבור יהודי, והוכיח את דבריו מדברי המשנה ברורה בסימן רע"ו ס"ק ל"ט שכתב שם המשנה ברורה שאם הדלקת האש נעשתה גם עבור קטנים וגם עבור גדולים, אסור לגדולים ליהנות מהאש, אך אם האש הודלקה בעיקר עבור הקטנים, אז יהיה מותר גם לגדולים ליהנות מהאש, כמבואר שם בשולחן ערוך סעיף ה'.

ולכן במקרה שלנו - על אף שאכן עצם האמירה מותרת, שהרי יש בבית ילדים קטנים שהקור עלול להזיק להם, מכל מקום כל זמן שלא נדגיש ונסביר לגוי שהמלאכה נעשית עבור חימום הבית לקטנים, לא יוכלו הגדולים ליהנות מתוצאות מלאכה זו, שהרי אם לא נסביר זאת לגוי, הוא ירים את המתג הראשי עם מחשבה להועיל לכל בני הבית שיהיה להם חשמל בשבת עבור כל מכשירי החשמל וכדומה, ואז הם לא יוכלו ליהנות ממלאכה זו, ורק הקטנים והחולים שלגביהם אין איסור אמירה לגוי במצב זה יוכלו ליהנות, שהרי אם האמירה מותרת במצב כזה, גם איסור ההנאה הותר.

אך אם נסביר לגוי עבור מי ועבור מה המלאכה הנדרשת או אז כוונתו תהיה עבור חימום הבית לקטנים, ואז אכן יהיה מותר גם לגדולים ליהנות מחימום הבית, ואף יוכלו ליהנות משאר המכשירים - מאחר ומלאכה זו (הפעלת שאר המכשירים) באה לגוי בדרך של 'פסיק רישא' ואמירה לגוי במלאכה שהיא 'פסיק רישא' - מותרת, ואם כן גם ההנאה מותרת, וכמבואר יסוד היתר זה בדברי הרמ"א והמשנה ברורה בסימן רנ"ג סעיף ה'.

מה שיש לדון לענ"ד בדבריו של הרב מלכא

אמנם אני בעניי מהסס בהלכה זו, מאחר וחיפשתי בפוסקים ולא מצאתי שעמדו על נקודה זו, והמשמעות הפשוטה של כלל הפוסקים היא שאם יש ילדים קטנים בבית או חולים שרגישים לקור (או שהחולים זקוקים לכל מלאכה אחרת) הרי שבמקרה כזה הותרה אמירה לגוי, ומאחר והותרה האמירה, אם כן מלאכה זו נעשית בהיתר, ומאחר והיא נעשית בהיתר - מותר ליהנות ממלאכה זו, ולא שמענו שהדגישו הפוסקים שצריך להסביר ולבאר לגוי עבור מה ועבור מי נעשית המלאכה, אלא אם הותרה האמירה הותרה גם ההנאה, ואין מחשבת הגוי לא מעלה ולא מורידה.

והנה ניקח לדוגמא היתר אחר בהלכות אמירה לגוי, והוא שבות דשבות לצורך מצווה, כלומר לומר לגוי לעשות מלאכה דרבנן לצורך מצווה[ה], ולכן אם ניתק זרם החשמל בבית, יש מתירים[ו] לומר לגוי להרים את המתג הראשי בשינוי (שמלאכה נעשית כלאחר יד הרי היא אסורה מדברי סופרים) משום מצוות עונג שבת ושלום בית, שיהיה אור בבית, ואוכל חם[ז] וכדומה, האם גם אז נאמר שאם לא נבאר לגוי שהדלקת האור נעשית עבור צורך מצווה של עונג שבת וכדומה, אז נוכל להשתמש באור רק לצורך המצווה (שכלפיה איסור האמירה הותר אז ממילא גם איסור ההנאה הותר גם אם הגוי לא כיוון עבור המצווה) אך למטרות אחרות לא נוכל להשתמש באור ובחשמל?

הרי לא מצינו שהדגישו לנו הפוסקים דבר זה, וגם נשמע מעט זר להתחיל לבאר לגוי הלכות שבת וצורך מצווה...

אך מה נעשה עם כל המקורות הנ"ל המוכיחים לכאורה את פסיקתו של הרב מלכא?

חילוק בין מקרה שהגוי עושה מלאכה מעצמו למקרה שהגוי עושה מלאכה על פי ציווי ישראל

ולזאת נראה לי לומר שיש לחלק בין מקרה שהגוי עושה את המלאכה מעצמו למקרה שהגוי עושה את המלאכה על פי ציוויו של יהודי.

במקרה שהגוי עושה את המלאכה מעצמו אזי אכן צריכים אנו לדעת עבור מי הגוי עשה את המלאכה וכאמור לעיל, אך במקרה שהגוי לא עשה את המלאכה מעצמו אלא על פי בקשתנו, אין אנו צריכים להתחשב בכוונתו ודעתו של הגוי, אלא המדד עבור מי ועבור מה נעשה המעשה - תלוי בישראל המצווה את הגוי.

וביאור וטעם החילוק הוא שהנה מצינו בראשונים שני טעמים מדוע אסור ליהנות ממלאכת גוי עד שיעבור זמן 'בכדי שיעשו' במוצאי שבת, דעת רש"י[ח] היא כדי שלא נהנה ממלאכת שבת (וביאר המהרש"ל[ט] טעם זה 'שגנאי הוא לאדם שיהנה ממלאכת שבת') ודעת תוספות[י] היא משום שאם יהא מותר ליהנות יבוא הדבר לידי כך שיצווה את הגוי לעשות עבורו מלאכה ויעבור על איסור 'אמירה לנכרי'[יא].

ונראה שלפי שני הטעמים יש טעם לחילוק הנ"ל, שלפי הטעם של רש"י יש לומר שאחר שהמלאכה נעשתה בהיתר שהרי במקום חולי לא אסור חכמים אמירה לגוי, הרי שאין בזה גנאי ואיסור ליהנות ממלאכה כזו גם למי שאינו בגדר חולה, ורק באופן שהגוי עשה את המלאכה מעצמו עבור הבריא ולא עבור החולה, אז גזירת חכמים במקומה עומדת, אך אם הגוי פעל על פי ציווינו, ומטרתנו הייתה עבור החולה, אם כן אין כל גנאי במלאכה כזו ויהיה מותר ליהנות ממנה גם לבריאים.

ולפי הטעם של התוספות יש לומר שבמקרה שהגוי עשה את הפעולה על פי ציווינו, ואנו יודעים שכל ההיתר של האמירה הוא רק לצורך החולה, ורק משום כך קראנו לגוי, אזי אין לחוש שנבוא על ידי ההנאה לומר לגוי לעשות מלאכה, שהרי יודעים אנו שכל מלאכה זו לא התאפשרה אלא משום החולה ועבורו, אך במקרה שהגוי עשה את המלאכה מעצמו, אז יש לחוש שאכן נבוא לומר לגוי לעשות מלאכה אם אכן יהיה לנו מותר ליהנות מהמלאכה, שהרי הגוי לא כיוון עבור החולה, וממילא אין לנו את ההיכר לדעת ולהבחין בין המקרים השונים.

ואכן המעיין במקורות שהביא הרב מלכא לדבריו, הן בריש סימן רע"ו והן בסימן שכ"ה ימצא ששם המדובר הוא בגוי שעשה מעצמו את המלאכה, ואז אכן יש להתחשב בדעתו של הגוי, אך כאמור אין הדבר כך כשאר הגוי עשה את המלאכה בשליחותנו שאז דעתו מוגדרת על פי דעתנו.

והן אמת שדברי המשנה ברורה בסוף סימן רע"ו סעיף קטן ל"ט נוטים לדברי הרב מלכא, שהרי שם מדובר לכאורה על מקרה שבו היהודי מצווה את הגוי בפירוש להפעיל את החימום עבור הקטנים כמו שכתב שם המשנה ברורה בסעיף קטן מ', ועם כל זה בסעיף קטן ל"ט כתב המשנה ברורה שמה שמותר לגדולים ליהנות הוא רק בתנאי 'שהעיקר נעשה בשביל הקטנים...אבל אם נעשה בשביל שניהם ביחד... אסור', הרי לך שאף כאשר הגוי פועל על פי ציווי הישראל, עדיין ההיתר לגדולים ליהנות תלוי במחשבת הגוי עבור מי הפעיל את החימום[ב].

אך נראה לעניות דעתי שאין ההבנה הנ"ל בדברי המשנה ברורה מוכרחת וניתן להבין את דבריו באופן שאין זה סותר את דבריי לעיל, שיש לומר שמה כתב המשנה ברורה 'דהעיקר נעשה בשביל הקטנים' אין זה נמדד על פי כוונת הגוי, אלא זה נמדד בישראל המצווה את הגוי לעשות את המלאכה, שאם עיקר כוונת הישראל הייתה עבור הקטנים אז מותר גם לגדולים ליהנות, אבל אם הכוונה של הישראל הייתה גם עבור הגדולים (כי לא ידע שההיתר הוא רק לקטנים) אז יהיה אסור לגדולים ליהנות, כי במקרה כזה מחשבת הגוי נקבעת על פי מחשבת הישראל המצווה, ואם כוונת הישראל המצווה הייתה גם עבור הגדולים, הרי זה כגוי שעשה מלאכה גם עבור יהודי וגם עבור גוי שמבואר בסימן שכ"ו סעיף ו' שאסור ליהנות (ועיין עוד מה שכתבתי בהערה י"ד).

מדברי ספר 'ארחות שבת' בעניין זה

ואחר החיפוש בספרי זמננו מצאתי בספר 'ארחות שבת' התייחסות לנידון זה וזה לשונם[ג]:

'אם ניתק זרם החשמל בבית וניתן לחברו על ידי הרמת המתג הראשי ויש בבית חולה הזקוק למכשיר אדים או שהאור נחוץ לצורך טיפול בתינוק - מותר לומר לנכרי לחבר את המתג הראשי אף שנדלקים גם אורות נוספים ומופעלים מכשירי חשמל שאינם נצרכים לחולה. **ויש שכתבו שראוי לומר לנכרי שחיבור החשמל בבית נחוץ לצורך חולה, כדי שיהא מעשהו לצורך החולה**'.

ובהערה שם ביארו טעם הדבר לומר לנכרי שחיבור זרם החשמל הוא לצורך החולה, הוא משום דברי המשנה ברורה הנ"ל שאם הנכרי עושה מעשהו לצורך חולים ובריאים כאחד הרי זה כנכרי העושה לצורכו ולצורך ישראל ויש לאסור זאת, וכאשר אומר לנכרי שהדבר נעשה לצורך החולה הרי זו עשייה עבור החולה לבדו' - וזה כדברי הרב מלכא.

אך נראה שמחברי ספר 'ארחות שבת' לא היה ברור להם בהחלט דבר זה, שאם כן מדוע כתבו רק בלשון 'ויש כתבו שראוי'? והרי זו לשון 'פושרת' מאוד, ואם אכן כך צריך לעשות הרי שיש לחייב לעשות זאת או לחילופין להדגיש שאין היתר לשאר בני הבית ליהנות מהחימום ומשאר מכשירי החשמל, ומבואר לכאורה שלא היה ברור להם הלכה זו, ועיין בהערה[ד].

אבחנה בין ב' סברות ההיתר

והנה בתחילת המאמר כתבתי להתיר את ההנאה לשאר בני הבית וגם משאר מכשירי החשמל על פי ב' סברות:

א. כיוון שהוא מעשה שנעשה בהיתר

ב. שאר המכשירים הנפעלים הם בגדר פסיק רישא בנכרי.

ונראה שיש להבחין בין היתר ההנאה עבור שאר בני הבית הבריאים **ממכשיר החימום**, לבין היתר ההנאה משאר **מכשירי החשמל** (כגון הפלטה והתאורה), שבעוד שהיתר ההנאה ממכשיר החימום על פי סימן רע"ו סעיף א' וסעיף ה', שגוי שהדליק מדורה עבור חולה מותר לכל ישראל ליהנות ממנו[ט], ההיתר ליהנות משאר מכשירי החשמל הוא לא על פי יסוד זה, שהרי מדובר שהחולים אינם זקוקים לשאר מכשירי החשמל, ולא היה כלל היתר להפעילם אף לא עבור הקטנים, אך יסוד ההיתר הוא שמאחר ועיקר כוונת ההפעלה הייתה עבור החימום לקטנים, אם כן כל שאר מכשירי החשמל הרי זה בגדר 'פסיק רישא' בגוי שמותר.

ובנידון זה של 'פסיק רישא' בגוי מודה אני שאין הדבר נקבע על פי מחשבת הישראל המצווה, אלא על פי מחשבת הגוי שהרי סוף סוף הוא זה העושה את המלאכה, וכל דבריי לעיל אמורים רק ביחס לאיסור הנאה ממלאכת הגוי, אך בנידון זה וודאי שמחשבת הגוי היא הקובעת, ואם כן שבו דברי הרב מלכא למקומם, אך לא לעניין היתר ההנאה לשאר בני הבית ממכשיר החימום של הקטנים, אלא לעניין היתר ההנאה של שאר בני הבית משאר המכשירים, שאם לא נאמר לגוי שעיקר הפעולה היא לצורך מכשיר החימום, הרי שהוא יכוון לעשות את המלאכה (הרמת המתג הראשי) כדי לחדש את אספקת החשמל עבור כלל הצרכים והמכשירים, ולא יהיה היתר כלל מצד 'פסיק רישא'.

אך עדיין אני אומר שיש לומר שגם כאשר לא אמרנו לגוי עבור מי ועבור מה נעשית המלאכה, עדיין יהיו מותרים שאר בני הבית ליהנות גם משאר מכשירי החשמל, שהרי מאחר ולא ניתן היה להפעיל את החימום בלי הרמת המתג הראשי, ולא היה צורך והיתר לבקש מהגוי לנתק את שאר המכשירים מרשת החשמל קודם המלאכה (הרמת המתג הראשי) הרי שמלאכה זו נעשתה בהיתר, וכל שהמלאכה

נעשתה בהיתר לא אסרו חכמים במקרה כגון זה ליהנות מהמלאכה, וכמו שביארתי לעיל, ואין צורך כלל להגיע להיתר של 'פסיק רישא'[עז].

וכאמור בתחילת המאמר מאחר ואין הדברים מבוררים אצלי - אשמח להארות, הערות והוספות, לסתור או לבנות את הדברים הנ"ל בכתובת מייל: shyogel@gmail.com

א - עיין סימן רע"ו סעיף א' ברמ"א.
ב - יסוד היתר זה מבואר בדברי הרמ"א בסימן רנ"ג סעיף ה' בשם תרומת הדשן, ואמנם יש סתירות בדברי המשנה ברורה בעניין זה האם הוא רק באופן שהוא פסיק רישא דלא ניחא ליה ואכמ"ל.
ג - יש לדון בזה מצד אמירה לנכרי ב'ריבוי בשיעורין', אך למעשה גם אם נאמר שריבוי בשיעורים בנכרי אסור, וגם אם נאמר שאין זה בגדר 'ריבוי בשיעורין' אלא גריעא מכך (מאחר ואלו מלאכות שונות) מכל מקום עדיין יש לומר שאין אנו צריכים ויכולים לבקש מהגוי לעשות כך, אחר שבניתוק מכשירי החשמל כרוך איסור מוקצה, ואף שמדין הקל הקל תחילה עדיף לומר לנכרי לעשות איסורים דרבנן ולא לעשות מלאכה דאורייתא, מ"מ בנידון דידן הלחיצה על שאר המתגים אינה לצורך החולה משא"כ חיבור המתג הראשי - עיין בזה באריכות בספר ארחות שבת חלק ב' פרק כ"ג סעיף הערה קל"ט, ובבירורי הלכה אשר בסוף חלק ג' סימן ט' וסימן י'.
ד - ראה בספרו הליכות שבת חלק ב' עמוד ק"ח.
ה - שולחן ערוך סימן ש"ז סעיף ה'.
ו - וכמבואר בריש סימן ש"מ במגן אברהם ובמשנה ברורה לעניין נטילת ציפורניים על ידי נכרי לצורך טבילת מצווה, ועיין בזה בספר ארחות שבת חלק ב' פרק כ"ג הערה קע"ט.
ז - ולא ניכנס כאן לנידון איסור 'חזרה' כאשר יש הפסקת חשמל ועיין בזה בספר ארחות שבת חלק א' פרק ב' סעיף נ'.
ח - מסכת ביצה דף כ"ד עמוד ב' ד"ה 'ולערב אסורים בכדי שיעשו'.
ט - ים של שלמה למסכת ביצה פרק ג' סימן ה'.
י - שם ד"ה 'ולערב אסורים בכדי שיעשו'.
יא - המשנה ברורה בסימן רע"ו ס"ק ב' העתיק את הטעם של תוס', ובסימן שכ"ה ס"ק הביא גם את הטעם של רש"י.
יב - ויש לציין שמקור הדברים של המשנה ברורה כאן זה המשנה ברורה עצמו, ולא מצאתי בנושאי כלים של השולחן ערוך שכתבו להדגיש או לעורר חידוש זה.
יג - ספר ארחות שבת חלק ב' פרק כ"ג סעיף ע"א.
יד - ואכן באותו הפרק בהערה קצ"ד נגעו בעניין זה להקשות על דברי המשנה ברורה שמאחר ובלי החולה לא היינו אומרים לגוי לעשות את המלאכה הרי שבוודאי שהמלאכה נחשבת שנעשתה עבור החולים עיין שם (וכן כתבו בסוף חלק ג' בבירורי הלכה סימן י' אות ט' ובהערה א' שם), ולפי מה שכתבתי לעיל יש לומר שעד כאן לא כתב המשנה ברורה את דבריו אלא כאשר הגוי עשה מעצמו את המלאכה ולא כאשר הוא עשה את המלאכה על פי בקשת הישראל, שהרי בשולחן ערוך שם (סימן רע"ו סעיף ה') לא מבואר להדיא שמדובר גם על מקרה של אמירה מפורשת של הישראל לגוי.
טו - ועיין בביאור הלכה סימן רע"ו סעיף א' ד"ה שלעת הצורך יש לסמוך על דעה ראשונה בשולן ערוך שם שאין לאסור משום 'שמא ירבה' ובמכשירי החימום של זמננו כגון מזגן ורדיאטור וכדו' יש לומר שהוא כמו נר, שנר לאחד נר למאה.
טז - ושונה הדבר בסימן רנ"ג סעיף ה' ששם מדובר בשתי פעולות נפרדות, א' הגוי הולך ומניח את הסיר על התנור ב' הגוי מפעיל את התנור, ובכהאי גוונא הרי זה נחשב כב' פעולות שונות, ולא היה היתר אילולי הנידון של פסיק רישא בגוי, אבל בנידון דידן זה נחשב פעולה אחת, והפעולה הזאת נעשתה בהיתר וממילא מותר ליהנות מכל תוצאותיה של מלאכה זו (ועיקר חילוק זה כבר נכתב בספר ארחות שבת חלק ג' בבירורי הלכה בסוף הספר סימן י' אות ח' עיי"ש).
ועיין בספר חוט שני על שבת חלק א' קונטרס מלאכת מחשבת אות י"ב סעיף ד', שכתב כעין זה לעניין גנרטור שכבה, שאם מתירים לומר לגוי משום החולים מותר גם לבריאים ליהנות ממנו עיין שם בדבריו (ושם דיבר לכאורה על חולה שיש בו סכנה וי"ל).

סיפור לשבת

כשהבעל חזר בתשובה

סמדר מורג נולדה בשנת 1970 בארץ לאמא ממוצא הולנדי ואבא ממוצא מצרי. אחות בכורה למשפחה בת שלושה אחים. אימה, אוולינה, הייתה ניצולת שואה. היחידה ששרדה מתוך משפחה ענפה שכולה נספתה. אוולינה ניצלה בזכות תושייה שהייתה לאמה, כשמסרה אותה לאימוץ לגוי ובכך הצילה את חייה. לימים קיבל אותו גוי הכרה כחסיד אומות העולם. אוולינה גדלה כנוצרייה ורק בגיל 20 נודע לה שהיא יהודייה והיא עלתה לארץ. בשלב מסויים החליטו הוריה של סמדר לרדת להולנד. הבית היה מסורתי. בילדותה לא התחברה סמדר לעובדת היותה יהודייה, היא שמעה שכל המשפחה של אמא נספתה בשואה והבינה מכך שלהיות יהודי זה אומר להיות שונה ולסבול. סמדר ראתה ביהדות מטען כבד, היא ניסתה לעשות הכל כדי להדמות לחברים ההולנדיים הנוצרים שלה ולא להיות שונה. כבר כילדה הייתה סמדר הליצן של הכיתה, תמיד שרה ושיחקה בתיאטרון בבית ספר וגם בהפסקות. כאשר הייתה בת 14 הוריה חזרו לארץ, אולם היא לא התאקלמה טוב ובגיל 18 היא חזרה להולנד לבדה ונפרדה מהמשפחה. סמדר התגוררה לבד באמסטרדם והחליטה לעסוק בתחום הבידור. היא נרשמה לבית ספר גבוה למשחק ושירה, התנתקה לגמרי מיהדות וחיה חיים סטודנטיאליים וליברליים מאד. בשיאה של ההתרחקות היה לה במשך 7 שנים. הוריה כעסו מאד על הקשר הזה. אביה ניתק איתה כל קשר ובמשך 7 שנים היא לא הגיעה הביתה. סמדר הרגישה נטושה ובודדה מבלי הקשר איתם אבל רצתה למרוד ולחיות את חייה כרצונה. בסיום הלימודים הפכה לשחקנית תיאטרון והחלה לשחק ולהשתתף בשלל הפקות איכותיות ולהצליח. סמדר הקפידה רק על צום ביום כיפור. בשאר ימות השנה והחגים היא חשה שיהדותה תהווה מכשול בקבלת תפקידים והצניעה אותה. יום אחד היא הלכה ל"אודישן" למחזמר "כנר על הגג", נבחנה על תפקיד אחד אבל הבימאי החליט ללהק אותה לתפקיד חוה, הבת הסוררת של המשפחה המתחתנת עם גוי. מפיקי ההצגה הבינו שהמראה היהודי של סמדר והעובדה שהיא יהודייה, יוסיפו להצגה ויהוו גימיק שיווקי מצויין. בפעם הראשונה, נהנתה סמדר והרוויחה מהיותה יהודיה. היא מצאה את עצמה משחקת את חייה.

המשך בעמוד הבא...

החזרות למחזמר העירו אצל סמדר משהו בלב. היא מצאה את עצמה לבושה רוב היום בבגדים צנועים, מדליקה נרות שבת כחלק מההצגה, מאזינה לניגונים יהודיים ובעיקר מקבלת אין ספור שאלות מעמיתיה, השחקנים הגויים שרצו עזרה בכניסה לסיפור וציפו שסמדר תעביר להם את ההווי היהודי במלואו. לפני פסח הם ביקשו מצה וכך הלאה. הם "אילצו" אותה להיות יהודייה לדוגמא.

לבכורת ההצגה הגיע אביה של סמדר. היא הופתעה מאד והתרגשה שאבא שלה יצפה בה באחד מרגעי השיא שלה. אבא חלם מילדות להיות שחקן וזמר ובעקבות תנאי החיים הקשים לא זכה להגשים את חלומו וסמדר הגשימה אותו עבורו. סמדר חששה כיצד אביה ירגיש כאשר יראה אותה בהצגה בתור "חוה", אומרת לאביה "טוביה" כי היא בוחרת בבן הזוג הגוי "וויצקה" על פניו וטוביה קורע את בגדיו ויושב שבעה. לאחר ההצגה ניגש אליה אביה וכדי לשבור את הקרח אמר "את רואה, אפילו טוביה חושב כמוני". לאחר הבכורה, הוזמנה סמדר לכל גופי התקשורת ההולנדים. כולם רצו לראיין דווקא את היהודייה שמשחקת בהצגה והיא נהייתה מפורסמת מאד.

ב-17 באוגוסט 1999 פקדה רעידת אדמה חזקה את טורקיה, עשרות אלפים נהרגו ובהם גם ישראלים. סמדר הייתה בעיצומן של צילומים לסדרת ריאלטי בשם "תהילה", כאשר אימה התקשרה לבשר על האסון. בני המשפחה של אביה, אחותו, בעלה, בנם, אשתו ושני ילדיהם נהרגו ברעידת האדמה. סמדר עזבה את הצילומים ונסעה ארצה להלוויות של בני המשפחה שנהרגו. בני משפחתו של אביה היו מזועזעים. משפחה שלימה נהרגה חוץ משירן פרנקו ואימה שניצלו. אביה לקח את המקרה קשה מאד ואמר שאשתו עברה את השואה וזו השואה שלו. סמדר הרגישה לפתע שחוסר האמונה גורם לה להתקשות להתמודד עם האסון. לאחר ההלוויות חזרה להולנד ונפרדה מהחבר הגוי שהיה לה שנים. היא החליטה להכיר בן זוג יהודי חילוני. ערב אחד, במסיבה של ישראלים היא הכירה את יגאל, ישראלי שהתגורר בהולנד. כבר באותו הערב נוצר חיבור מיוחד ביניהם ולאחר 6 חודשים ב-2002 הם התחתנו. לאחר כמה חודשי נישואין החל יגאל להתקרב לתורה ומצוות ולחזור בתשובה. סמדר לא קיבלה את זה. לפני שהכירה את יגאל הציעו לה כמה גברים עם כיפה והיא התנגדה בכל תוקף. היא הייתה מאוכזבת. חשה שיגאל בוגד בה ומתרחק ממנה בכך שהוא מתקרב ליהדות.יגאל לא כפה עליה להשתנות או לשמור מצוות, אבל סמדר עשתה הכול כדי לשכנע אותו לחזור להיות הבחור החילוני שהכירה. יגאל לא נכנע והמשיך להתחזק בדת.

לאחר שנתיים, סמדר נכנסה להריון ראשון כשהפערים בינה לבין בעלה הולכים וגדלים. הוא שומר שבת והולך לבית הכנסת; היא משחקת בתיאטרון ובטלוויזיה בשבת. "מה שבכל זאת החזיק וחיבר בינינו זה כבוד אחד לשני ותקשורת מצוינת. הוא כיבד את החילוניות שלי, אני פחות כיבדתי את קיום המצוות שלו אבל אהבתי אותו." סמדר ילדה את דנאל בנה הבכור ולקחה חופשה של שנה וחצי מהעבודה כדי להשקיע בבנה. לאחר הלידה התעוררו לה חרדות ופחדים רדומים מאז האסון המשפחתי בטורקיה, היא פנתה לטיפול אצל פסיכותרפיסטית ובמקביל שוחחה עם בעלה וראתה שהאמונה היא התרופה הטובה ביותר לפחד. היא ובעלה החלו לנהל שיחות תדירות בנושאי אמונה והיא התחזקה מכך מאד וקיבלה כוחות להתמודד. סמדר המשיכה להופיע בשבת. באחת השבתות בעלה הציע לבוא לבית מלון כדי להיות יחד איתה בשבת. "נסענו למלון בבלגיה, שם הופעתי. בעלי הביא הכול: פלטה, נרות, מיחם, אוכל מוכן וכלים. המלון היה רחוק מאד וללא בית כנסת וראיתי את המאמץ והוויתורים שהוא עשה כדי להיות בשבת יחד איתי. "שיחקתי בהצגה "ספר הג'ונגל" שהייתה מיועדת להורים וילדים ולכן הסתיימה מוקדם. כל השחקנים הלכו לאכול במסעדה והזמינו אותי, אבל אני הלכתי לחדר. כשנכנסתי אליו הוקסמתי. על השולחן, עליו התאפרתי לפני כמה שעות, הייתה פרושה מפה צחורה. נרות דלקו, ריח מדהים נישא מהאוכל שעל גבי הפלטה. דנאל ישן ואנחנו עשינו קידוש, נטלנו ידיים וסעדנו יחד. הייתי מהופנטת. הרגשתי שבעלי הביא לי את חווית השבת מתחת לאף. ראיתי את החיבור המיוחד שהשבת יוצרת בתוך הבית וכל האנטי שהיה לי ליהדות החל להעלם." כעבור תקופה החליטה סמדר לקבל על עצמה שמירת שבת כהלכתה.

בהפקת התיאטרון לא ראו את התקרבותה של סמדר לדת בעין יפה והתנו את המשך עבודתה בכך שהיא תעבוד בשבתות. סמדר סירבה והפסידה את מקור הפרנסה הרווחי והעיקרי שלה ונאלצה לחשוב בדרכים יצירתיות כיצד להמשיך לעבוד בתחום המשחק והשירה ולהמשיך לשמור שבת. "פתחתי עסק פרטי והתחלתי לעבוד כשחקנית ומנחה פרילנסרית לתיאטרון וטלוויזיה". במקביל היא התחזקה ביהדות, שמעה שיעורי תורה התחברה לאנשים בקהילה היהודית ועם הזמן, בתהליך ארוך, הוסיפה כל פעם עוד מצווה. כשרות, צניעות, טהרת המשפחה ועוד... בשיאו של תהליך החזרה בתשובה החליטו סמדר ויגאל לעלות לישראל, הם לא רצו לגדל את דנאל בהולנד, מקום בו צריך להחביא את הכיפה ולהסתיר את היותך יהודי. ובדיוק לפני ליל הסדר החג בו עם ישראל יצא ממצרים, הם הודיעו להורים שהם עולים ארצה. באחד הימים השתתפה סמדר בחתונה בכפר חב"ד. היא פגשה את הרב ג'ייקובס, אחד משליחי חב"ד בהולנד. אותו היא מכירה מאז היותה ילדה. הוא זיהה אותה ונדהם לראות את השינוי שעשתה ואת שני ילדיה שעמדו לצידה. "הרב ג'ייקובס בעצם ליווה אותי כל חיי, אבל לא פגש אותי מאז שחזרתי בתשובה. כשהיינו ילדים קטנים וגרנו בהולנד למדנו בבית ספר נוצרי. ההורים שלי ביקשו ששליח חב"ד יבוא פעם בשבועיים וילמד אותנו קצת יהדות. "מדי שבועיים

המשך בעמוד הבא...

הגיע הרב, נסע ברכבת מרחק כדי ללמד 2 ילדים מושגים ביהדות, ללא כל תמורה. בהמשך, בתקופה שהיה לי חבר גוי, הוא הגיע לביתי כדי לדבר על ליבי. הוא לא שיכנע אותי לעזוב את הגוי כי ידע שאבקש ממנו להסתלק מהבית. הוא רק ביקש שאעשה כל מאמץ כדי לחדש את הקשר עם אבא שלי ולכבד אותו כמו שאני מחויבת. "כשפגשתי אותו לפני כמה חודשים הוא אמר לי 'אני זוכר שישבת על הספה בבית בו גרת עם החבר הגוי וניסיתי לדבר על ליבך. מי היה מאמין שלא רק שתעזבי אותו, אלא תחזרי בתשובה, תעלי לארץ ותגדלי 2 ילדים בדרך היהדות.'"

"זכיתי" אומרת סמדר "אמנם אני כבר לא מופיעה מול אלפי אנשים כמו בעבר, ולא מככבת כמו בהולנד. אבל אני עושה את מה שאני אוהבת. משמחת נשים, שרה, מופיעה, עושה סטנד אפ ומקבלת תגובות מדהימות וחמות. "אם פעם הייתי מופיעה בתיאטרון, היום זה יכול להיות הפרשת חלה בסלון ביתי, הסיפוק והשמחה גדולים הרבה יותר. אני יודעת שאני עושה משהו שהאפקט שלו רוחני ואמיתי. אני לא עובדת בשביל אגו ובשביל פרסום אלא מתוך תחושת שליחות."

{ציפי קולטניוק / ראה אור באתר חב"ד}

שביבים / שאול שיף

ורפא ירפא

ההבדל בין רפואה מהקב"ה לבין רפואה על ידי שליח

/ הגאון רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א

(מח"ס "גם אני אודך" ו"פרדס יוסף החדש" על המועדים)

בפרשתנו פרשת משפטים (שמות כ"א, י"ט) כתוב: אִם יָקוּם וְהִתְהַלֵּךְ בַּחוּץ עַל מִשְׁעַנְתּוֹ וְנִקָּה הַמַּכֶּה רַק שִׁבְתּוֹ יִתֵּן וְרַפֹּא יְרַפֵּא.

הנה כתב בבעל הטורים בפרשת בשלח (פרק ט"ו פסוק כ"ו) על הפסוק "כי אני ה' רופאיך", הפ' רפויה, כי רפואה שבאה מהקב"ה באה בקלות, ורפואה שבידי אדם, היא בקישוי, ועל כן "ורפא ירפא", שבפרשת משפטים הפ' דגושה. עכ"ד.

וקשה לי לפי זה, מדוע נאמר בתהילים (פרק ל' פסוק ג') "ה' אלהי שועתי אליך ותרפאני" בדגש ?

והגאון הנפלא רבי כפיר ברוך מבורך דדון שליט"א תירץ לי, וזה לשונו: הנה הכלל הנזכר כן הוא ברבינו בחיי (פרשת משפטים שם), שכל שבאה הרפואה על ידי פעולת בשר ודם, הוא בא על ידי צער וטורח, שיסבול הסם או המשקה, המר, אבל רפואה של הקב"ה בנחת, ואין שם צער כלל, כי ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסיף עצב עמה. עכ"ד. וכן כתב מהרח"ו בספרו עץ הדעת טוב (פרשת משפטים שם).

וכבר עמדו על שאלתו רבים מגדולי חכמי ישראל, (ראה מרן החיד"א דבש לפי מערכת ריש אות י"ח, צוארי שלל בחוקותי, כף הכהן פרשת משפטים ועוד). והוסיפו לשאול על עוד פסוקים בהן באה רפואה על ידי הקב"ה, ומופיע דגש באות פ'. וכגון "וירפא אלוקים את אבימלך" (בראשית פרק כ' פסוק י"ז).

יש מבארים שהדגש בפסוקים "וירפא אלוקים", וכן "שועתי אליך ותרפאני", הוא על פי הדקדוק, ועל כן לא שייך בו כלל זה, כי על פי כללי הדקדוק יש שני מיני דגש, אחד דגש חזק, והשני דגש קל, שבא לחזק אותיות בג"ד כפ"ת לבל יהיו רפויות, וכוונת המפרשים איננה אלא על הדגש החזק, כמו דגש של "ורפא ירפא", שחוזק הדגש מורה על הצער שיש ברפואה הבאה על ידי בשר ודם, אך בשאר המקומות הנזכרים באה הפ' אחרי שווא נח, והוא גם כן נכלל עם הרפואות ברפה, כי הינו דגש קל, ומורה שאין בו צער. (ראה מעשה אברהם אשכנזי סימן נ"ה, ולב שומע עמ' קפ"ה).

ויש מבארים שאצל אבימלך דגוש, כי היתה רפואתו קשה, והוצרך אברהם אבינו להתפלל עליו ולשנות הטבע על דבר שרה הצדקת (פירוש הטיול על אגרת הטיול עמ' קכ"ז), וכן היתה רפואתו בצער, משום שעינה את שרה, וכן מצאנו "ארפא משובתם" בדגש, כי נעשה על ידי יסורים (מחנה דן נחמיאש פרשת משפטים).

ואחר הדברים האלה, הנלענ"ד לבאר בס"ד ע"פ מה שהובא באגדת בראשית (מהדורת בובר פרק ל"ח), ששלוש עשרה שנים עשה דוד עצמו חולה והיה מוטל במטה, ושבעה כרים היו מחליפים מתחתיו בכל יום מרוב אודם שהיה מוצץ מגופו, שנאמר "יגעתי באנחתי", ואותם י"ג שנים היה דוד מתיסר בשביל מעשה בת שבע, וביקש רחמים מהקב"ה שיעמידו, בשביל שימסור מגילת בית המקדש, ושמע הקב"ה לתפילתו, ועמד מן המטה, ומסר להם מגילת הבית. עכ"ד.

ויש לומר שדוד המלך עצמו עשה עצמו כחולה, וקיבל על עצמו יסורים, בכדי לכפר על מעשה בת שבע, וממילא, הואיל והיו אלו יסורים שהביא על עצמו לכפרת עוונות, ממילא היה צריך גם תפילה חזקה לבטלם, וכפי שאמר "שיועתי אליך ותרפאני", ועל כן באה רפואתו בדגש, להורות שבאה על ידי תפילתו החזקה. וכן הואיל והיו מעשי ידי אדם הקשורים לרפואתו, שהרי היו מחליפים שבעה כרים מן הדם שהיה מוצץ מגופו, וכמבואר במדרש הנזכר, ועל כן באה רפואתו בדגש. וכן הואיל והיתה רפואתו קשורה לבנין בית המקדש, למען ימסור מגילה זו בעמדו על רגליו, על כן שינה הקב"ה הטבע, ורפאהו, ומשום כך באה רפואה זו בדגש, להורות שבאה מעל הטבע. (עכ"ל).

עוגה בת 3 קומות

היה זה לפני כ-8-9 שנים. חיימק'ה חוזר יום אחד מהחיידר ומודיע לאימו בהתרגשות כי מחר יש בכיתה 'סיום' על פרק 'המניח', והיות והוא יודע שהיא יודעת לאפות עוגות ולקשטן, הוא התנדב להביא עוגה לסיום... אמו של חיימקה פחות התלהבה. בדיוק באותו ערב היא תכננה להתעסק עם עוגה אחרת לגמרי - עוגת יומולדת למנהלת המשרד בו עבדה, לקראת חגיגת ההפתעה שמכינות לה העובדות. אבל היא לא רצתה לאכזב את בנה היקר, ועל כן הסכימה לבקשתו. היא אמרה לו כי תכין את העוגה בהמשך הלילה, כשבכוונתה להכין עבורו עוגה פשוטה למדי, שלא דורשת זמן והשקעה מרובה. ואכן בשעות הלילה הכינה שתי עוגות - עוגה אחת של 3 קומות, מושקעת ביותר, עם עיטורים צבעוניים מקצפת וכו', עבור חגיגת היומולדת. ועוד עוגת טורט פשוטה, שעשתה ממש כבדרך אגב, ועליה מרחה שכבה אחת מהקצפת שנשארה מהעוגה המושקעת. לאחר שסיימה בשעת לילה מאוחרת ממש את הכנת העוגות, הלכה לישון. חיימקה התעורר בבוקר מוקדם, כולו התרגשות לקראת הסיום. ניגש למקרר, והנה הוא רואה לנגד עיניו עוגה מדהימה בת 3 קומות מעוטרת בשלל עיטורים. להתרגשותו לא היה גבול. בזריזות התלבש בבגדי השבת, לקח את העוגה בזהירות רבה ואץ רץ לחיידר. עברו כשעתיים, אמא של חיימק'ה קמה אף היא והתארגנה ליציאה לעבודה. היא ניגשת למקרר לקחת את העוגה שהכינה, ואז היא כמעט מתעלפת. עוגת הטורט הפשוטה מונחת שם... את העוגה המושקעת שעליה טרחה כה רבות, לקח חיימקה שלה עבור מסיבת הסיום...

היא רצה לטלפון להתקשר לחיידר, להודיע שיש כאן טעות איומה ושהיא באה להחליף את העוגה ושלא 'יהרסו' אותה בינתיים... אבל אז, ברגע האחרון נעצרה. היא לא יכולה לעשות את זה לחיימקה שלה, אחרי שהוא כבר לקח את העוגה לחיידר. הוא ירגיש רע מאוד אם היא תחליף עכשיו את העוגות. ממש בקושי רב ובלית ברירה ויתרה על הרעיון, והלכה לעבודה ללא העוגה. ובינתיים, כל החיידר 'על גלגלים' מהעוגה המפוארת. כולם נכנסים לכיתתו של חיימקה לראות את העוגה המיוחדת בעלת שלוש הקומות. גם המנהל וכל המלמדים נכנסו, כשכולם משבחים את חיימקה ואת השקעתה של אמו המסורה לכבוד התורה... בסיום הלימודים חיימקה חוזר הביתה קורן מאושר, מספר לאמו על כל הטוב אשר קרהו... ואמא שמחה בשמחתו, נושכת שפתיים בחוזק ומתאפקת שלא לספר לו על הטעות.

לפני חודשים ספורים עמד הבחור חיים תחת חופתו בדרך להקים בית נאמן בישראל. מספר רגעים לפני החופה, הוא קורא לאמו ומחליט לשתף אותה בסוד. זה קרה לפני כשנה. עברה עליו תקופה של חולשה רוחנית. הוא התחבר ל"ע עם חברים בעלי השפעה שלילית, ובשיאה של אותה תקופה, הם החליטו לצאת בשקט בשקט לחו"ל, למין טיול כזה, שמי יודע מתי יחזרו ממנו, אם בכלל... בתוכניתם היה כמובן שלא לספר זאת להורים, אלא 'להנחית' עליהם את הבשורה רק בהיותם כבר בחו"ל. "גם אני כבר התארגנתי בשקט עם כל הציוד", מספר חיים לאמו המצומררת, "ויצאנו לנתב"ג. בדרך נכנסנו למאפיה לקנות משהו לאכול, והנה אני רואה לפתע מול עיני עוגה גדולה ומפוארת, בעלת 3 קומות, מעוטר בעיטורי קצפת צבעוניים... "באותו רגע צפה מול עיני העוגה שהכנת לי לסיום בכיתה ח', שהיתה דומה מאוד לעוגה הזו. לבי החל לדפוק בחוזקה... איך אני עושה כזה דבר לאמא, שכל כך השקיעה בשביל חגיגת הסיום שלי! היא טרחה כל כך הרבה עד אמצע הלילה בשביל זה! הכל במטרה שאגדל יהודי ת"ח - ועכשיו ככה אני אברח להה?! "באותו רגע נפרדתי מהחברים, שלא הבינו מה עובר עלי. "רק אספר לך", מסיים חיימקה את סיפורו באוזני אמו ההמומה, "שהחברים הללו עדיין שם... "ואני עומד פה תחת החופה בדרך להקים בית יהודי נאמן בישראל".

הבן יכול להשתחרד...

אני גר באשדוד. יש לי רכב, ומפעם לפעם אני מסיע אנשים בתשלום. אברך אחד הזמין אצלי נסיעה להר המנוחות יחד עם אשתו. הנסיעה החלה באווירה כבדה משהו, ובהמשך הנסיעה שפך האברך את לבו: "הבן שלי מאושפז ב'מעייני הישועה' במצב נפשי חמור. זה דבר שאיני מאחל לאיש. היסורים שלו, היסורים שלנו. עינינו רואות וכלות, ואין בידינו להועיל מאומה. "בתוך הניסיון המר והנמהר הזה, עשינו חשבון נפש. אשתי אמרה שאולי עלינו לבקש ממישהו מחילה, ואכן נזכרנו. לפני כמה שנים יצאנו מהבית, ואת הילדים הקטנים השארנו עם נערה צעירה ששימשה כבייביסיטר. כשחזרנו, גילינו שנעלם לנו כסף בסכום גדול מאד. חיפשנו בכל הבית ולא מצאנו, והחשד נפל על הבייביסיטר.

"אשתי שאלה את הנערה על כך, וזו הכחישה את העניין מכל וכל. המשכנו לחפש, וכיוון שלא מצאנו, חזרנו אל המשפחה של הנערה ודרשנו את הכסף. האם כעסה: 'מה אתם רוצים ממנה? הבת שלנו יראת שמים והיא לא תיגע במה שאינו שייך לה', אבל אנחנו טענו שההורים מחפים עליה במקום לחנך אותה, ועוד כמה חילופי דברים בסגנון. "אשתי אמרה, שעלינו לבקש מחילה מהנערה שפגענו בה. איתרנו את הנערה שגרה היום בחו"ל, ואשתי שוחחה עמה בטלפון. הנערה לשעבר אמרה, שאכן היא לא לקחה כלום, אך אין לה בעיה למחול. 'אני מבינה שהייתם לחוצים מאד, ולכן פעלתם כך. אני מוחלת בלב שלם, אבל תדעו שכבר אז לקחתי את העניין יותר בקלילות. מי שנפגעה באמת זאת אמי עליה השלום. היא לא יכלה לשאת את זה שחושדים בבת שלה, וממנה אתם צריכים לבקש מחילה'. "אשתי ביררה אצלה על מקום מנוחתה של האם, ואנחנו בדרך לשם", סיים האברך לספר לי.

אני כהן, ולכן לא נכנסתי למתחם. הנוסע שלי עלה להר, מצא את החלקה בהר תמיר, ובמרחק כמה קברים מצא תשעה יהודים בדיוק, ואלו הסכימו להצטרף למניין. הנוסע ואשתו חלצו נעליים, ובלב נשבר ביקשו מחילה מאמה של הנערה. בדרך חזור, האברך שלצדי מקבל טלפון מ'מעייני הישועה', וזאת אחרי תקופה קשה שלא ראו שום התקדמות. "הבחור שלך יכול להשתחרר", הם אומרים לו. "ערכנו עכשיו בדיקות, והמצב שלו תקין. אנחנו ממליצים לו על תרופה מסוימת בעוצמה פחותה, למשך תקופה, ויש סיכוי גדול שאחרי ביקורת חוזרת יוכלו להוריד גם את התרופה הזאת". אני רק הנהג, וזה הסיפור שהייתי עד לו. את המסקנות תסיקו בעצמכם...

(מתוך גיליון 'השגחה פרטית')

מתוך שיחה מצמרדת של האדמו"ר מקלויזנבוג-צאנז זצוקללה"ה

...אף שנחלשתי מאד היום וחככתי בדעתי אם לצאת לאמירת השיעור, אבל שוב גמרתי אומר, כי חובה מוטלת עלי לבוא ולהתריע על שערוריה נוראה שנודעה לי השבוע, כאשר פנו אלי מארץ ישראל וסיפרו לי שהתגלה, כי יש שם אנשים הנחשבים כנשואי פנים ויראי ה', ומהם גם לובשים בגדי לבן כל היום ומראים עצמם כאנשי שם ומורמים מעם, אשר עוסקים בעשיית תפילין ושולחים אותם למכירה כאן באמריקה, ונודע בבירור שתפילין אלו הם פסולים מן התורה. אין המדובר בתפילין הנמכרים בזול לאנשי ההמון אלא תפילין הנמכרים בדמים מרובים כאילו הם מהודרים ביותר, אשר יהודים העמלים בכל כוחם לפרנס את ביתם בדוחק מפרישים ממיטב כספם כדי לקנות תפילין בתכלית ההידור, ואומרים להם שמי שחפץ להשיג תפילין מהודרים כאלו יש לו להזמין שנה תמימה לפני הבר מצוה, אך באמת גנבו את דעתם והוליכו אותם בכחש ובכזב למכור להם תפילין פסולים לגמרי, רחמנא לישזבן.

כמה זוגות תפילין כאלו שלחו אלי לבדיקה, ובעיני ראיתי שהם פסולים גמורים מן התורה, שכן דרכם של אותם אנשי בליעל בעלי המפעל לייצור התפילין למכור התפילין כשהם מוכנים וסגורים וצבועים בלי שיעלה על הדעת לבדוק אם אכן תוכם כברם, וכך הם עוברים מיד ליד בין הסוחרים והתגרים עד שמגיעים כאן לאמריקה ונמכרים תמורת הון רב, אך כאשר פתחתי את התפילין חשכו עיני בראותי כמה וכמה פסולים חמורים. יש מהבתים שהיו עשויים עם חתיכות דבוקות מפלסטיק, יש שהיו עשויים עם צימענט [מלט] כפי שבעצמי גררתי חתיכות כאלו מתוכם, ועוד פגמים וקלקולים חמורים באופן שהם בוודאי פסולים מן התורה, רחמנא ליצלן, ורק שוטה ואפיקורס ומהפך דברי אלקים חיים יוכל להתיר תפילין כאלו. אוי לעיניים שכך רואות, שומו שמים על זה.והשבוע כאשר הרימותי קולי בזעקה גדולה ומרה על המכשלה הנוראה הזאת, התעוררו כל בחורי הישיבה כאן למסור את התפילין שלהם לבדיקה, והתברר שאין אפילו עשרה מתוכם שהיו כשרים לברכה. וכבר כתב הגה"ק בעל חתם סופר זי"ע בדורו (שו"ת חתם סופר ח"ו סי' פג) וז"ל, ומה שכתב דבתפילין סופרי זמנינו בקיאים, לא היה ולא נברא, כי בעוונותינו הרבים מקלקלים ומכשילים רבים הוא, והרבנים אינם משגיחים עליהם או אינם יכולים להשגיח עליהם כמו על השוחטים, והמכשלה תחת ידם, ויש כמה מאות ישראלים כשרים אשר מימיהם עדיין לא הניחו תפילין כשרים אקרקפתא דלהון, עכל"ק, ואנן מה נעני אבתריה, אוי לנו שכך עלתה בימינו. גם סיפר לי איש מהימן, שבדקו בירושלים כמה פרשיות תפילין אשר נכתבו על ידי אחד הידוע כסופר ותיק המכנה עצמו "מקובל" ואומר שכותב את כל הפרשיות על פי כוונות האריז"ל, והבחינו שהשמות הקדושים בפרשיות אלו אין חזותם דומה לשאר התיבות שבפרשה, וכאשר חקרו את הסופר לפשר השינוי הזה, לא כיחד מהם דבר וסיפר בהתפארות שמחמת קדושת השמות הקדושים אין הוא כותב אותם יחד עם כל הפרשה, אלא תחילה הוא כותב את כל הפרשה ללא השמות הקדושים ומשאיר חלל ריק במקום כתיבת השמות הקדושים, ואחר כך הוא הולך לטהר עצמו במקוה וכותב את כל השמות הקדושים בקדושה יתירה... דבר שהוא פסול גמור משום כתיבה שלא כסדרו (טושו"ע או"ח סי' לב, כג; וראה שו"ת דברי יציב או"ח סי' יז אות ב). זו דוגמא אחת לתפילין פסולים אשר קשה להבחין בפסול שבהם זולת על ידי איש מומחה ובקי בכתיבת תפילין, וכיוצא בזה יש עוד הרבה מכשולות חמורים הנובעים מחמת ההפקרות וקלות הדעת השוררת בשדה עשיית התפילין.

עוד הביאו לפני תפילין אשר אברך אחד הניחם כמה שנים, וכאשר בדקו אותם עכשיו מצאו שתיבה אחת היתה חסרה מן הפרשיות, וזאת על אף שהתפילין נמסרו להגהה לפני כמה שנים אצל סופר אחד, וכשנשאל עכשיו הסופר המגיה איך יתכן שלא מצא תיבה שלימה החסרה בתפילין, הצטדק ואמר שהוא בודק רק את שלימות האותיות אם לא נעשה בהם פסול של נגיעה או אותיות קטועות, אבל אין דרכו לבדוק אם חסרים תיבות. הלא למשמע דברים אלו תסמרנה שערות ראש ועל זאת יחרד לבנו, אוי לנו ואהה עלינו מאד. ואליבא דאמת היה מן הראוי לגזור תענית על חטאת הקהל שנודעה, שהרי התברר שהמוני יהודים לא הניחו תפילין כשרים מימיהם, וכמה בחורים שהגיעו לעול מצוות ולחיוב הנחת תפילין, ואביהם פיזר ממון רב לקנות תפילין יקרים ולעשות סעודה גדולה לכבוד היום, ובסוף נודע שזה כמה שנים שלא הניחו תפילין כלל, וגם בירכו בכל יום שתי ברכות לבטלה רח"ל. ראיתי חובה לעצמי לבוא ולהתריע על מכשול זה לאפרושי מאיסורא ולהציל יהודים מלהיות בכלל קרקפתא דלא מנח תפילין (ראש השנה יז, א). וכבר באתי בדברים עם סופר מומחה שיבוא לכאן לראות בין כל התפילין הפסולים איזה מהם צריך לגנוז ואי אפשר לתקן כלל, ואיזה מהם אפשר עוד לתקן ולהציל שיהיו כשרים על כל פנים בשעת הדחק. אך לגבי הנוגע לקניית תפילין חדשים מכאן ולהבא, כבר גיליתי דעתי בכל תוקף שהנני אוסר לקנות תפילין סגורים וצבועים, אלא כל הבא להזמין תפילין יקנה רק תפילין פתוחים ולבנים לפני הצביעה, וכן יקנה את הפרשיות לעצמם, וימסור אותם לידי סופר ירא שמים שיבדוק את כשרות הבתים והפרשיות, ואחר כך הוא יכניס את הפרשיות ויתפור הבתים כראוי.א) כן כל מי שחפץ לבוא אלי להניח תפילין ולעלות לתורה בבית מדרשי, חובה עליו לקנות את התפילין רק באופן זה שיהיה ברור שהכל נעשה כדת של תורה, ומי שיבוא עם תפילין אחרים לא אתן לו להיכנס לבית מדרשי כלל.

השבוע כבר התקשר אלי בטלפון יהודי אחד מארץ ישראל ושאל בלשון של תרעומת, האם אכן אמרתי והוריתי כך. עניתי לו בתוקף, אמת נכון הדבר שכך אמרתי, וכי תעלה על דעתך שאעלים את עיני כאשר בחורים ואברכים הלומדים אצלי עלולים להיכשל בהנחת תפילין פסולים ויברכו בכל יום שתי ברכות לבטלה ח"ו. אין בדעתי לדון במה שאחרים אמרו ופסקו בזה, כי אני על משמרתי אעמודה להודיע בשער בת רבים שאותם תפילין אשר ראיתי לפני הם פסולים מן התורה.

אמנם כבר היה לעולמים בדור שלפנינו שהיו אנשי זדון [בעיר האלאשיץ ועוד מקומות], פושעים ומחללי שבתות, שכתבו ומכרו בזול ספרי תורה ותפילין פסולים, אך הירא את דבר ה' ידע שלא לקנות מהם. גם בימינו יש בארץ ישראל המוכרים תפילין מפוקפקים במחיר הזול עבור אלו שאין מדקדקים במצוות, ולא בכך אני עוסק, כי אין עלי האחריות של אותם אשר מזלזלים בעצמם לקנות תפילין בזול מכל הבא ליד, ואין חובתי לדאוג לאנשים כאלו. אבל כאשר האש כבר אוחזת בקירות הבתים שלנו, אצל בחורים יראים הלומדים אצלי וההולכים בדרך החסידות, אשר אבותיהם

מסרו נפשם וממונם לקנות להם תפילין ביוקר רב, ולבסוף הם מתגלים כתפילין פסולים, שוב החרש לא אוכל ולא אשקוט בזעקה. אף שאני זקן ובא בימים והעולם הזה כבר נמאס בעיני ומה כוחי כי אתעסק בתיקון העולם, אבל ההכרח איתי לפרסם ולהתריע על מכשלה זו הנוגעת לאנשים מתוך מחננו, כדי שיתפרסם הדבר מאיש לאיש וחברך חברא אית ליה, עד אשר יתוקן הדבר על מכונו ולא תהיה מלאכת עשיית הסת"ם מסורה בידי ריקנים ואנשי בצע, אלא בידי יראי ה' וחרדים על דברו.

לא אכחד שיש בעולם עוד הרבה עניינים לתקן ולפעול בהם לטובה, אבל מה לנו להתעסק עם הרפורמים והקונסרבטיבים ואנשי הסטאטוס-קוו ושאר כתות של פושעים ומשומדים, ולהשתדל אצלם שיקיימו איזה מצוות, בשעה שיש לנו עוד הרבה מה לתקן בתוך מחננו פנימה, וכמאמר הכתוב (שיר השירים א, ו) שמוני נוטרה את הכרמים כרמי שלי לא נטרתי. ראשית חכמה נשתדל לקיים (יהושע כד, טו) אנכי וביתי נעבוד את ה', שאנו נהיה עובדי ה' באמת ובתמים, שנבוא לידי אמונת אמת בי"ג עיקרי האמונה ובקדושת התורה מן השמים, אשר לכך נדרש מעמנו הרבה עמל ויגיעה ואין הדבר בא בנקל כלל. נשגיח תחילה על התפילין שיהיו כשרים כדת, וכן על כל הנוגע לעניני כשרות המאכלים, אשר לדאבוננו שומעים חדשים לבקרים על פרצות חמורות בשדה כשרות המאכלים, אין שואל ואין דורש ואין מבקש, אין איש שם על לבו להתבונן על מי הוא סומך באכילתו ושתייתו, מי הוא זה ואיזהו הנושא באחריות באמת להשגיח מאיסורי טריפות ונבילות וחלב ודם, ה' ישמרנו ויצילנו.

אולם האמת אגיד שאין האשמה תלויה בראש בני ישראל, כי גלוי וידוע לפני הקב"ה שישראל קדושים הם, מאמינים בהשי"ת וחפצים לעשות רצונו בכל לב, אבל מה יעשה הבן ולא יחטא כאשר הסטרא אחרא מתעצמת ומגברת בכל כוחה להעבירם על דעתם ועל דתם.

בעניין זה שמעתי מכ"ק אאמו"ר זי"ע, ושורש הדברים כעין זה מובא בשו"ת חתם סופר (ח"א סי' רהב)) ובעוד ספרים בכמה נוסחאות, והכלל העולה מדבריהם, שהיצר הרע הוא הס"מ הגה בלבו לאמר, הנה בדורות האחרונים התחדשו בעולם הרבה סוגים של מכונות העושות בזמן קצר דברים אשר בעבר עשו בני אדם בידיהם במשך ימים וגם שבועות, וכגון בעסק עשיית בגדים, שבימים קדמונים היו צריכים לטרוח הרבה לקצור את הפשתן, לנפץ את האניצים מהלכלוך, לשטוף וללבן אותם במים, אחר כך היו עמלים לטווות חוטים ושוב לשזור מהם חוטים אחרים, ואחר כך לארוג ולתפור הבגד, כך שעשיית בגד אחד היה יכול להתמשך על פני כמה חודשים. אך היום יש בעולם מכונה אשר בכמה רגעים טווה ושוזרת את החוטים, ובכמה דקות היא מייצרת מעצמה אלפי בגדים בלי שום טורח ועמל. אם כן, הרהר הס"מ לעצמו, מדוע רק אני נשארתי זקן כסיל בדרכים מיושנים שיש בהם טורח רב, ולמה לי לטרוח כמו בימים קדמונים לעבור מאיש לאיש ולהאריך עם כל אחד בדברים עד שיעלה בלבי להסיתו לדבר עבירה, ומה גם שאני כבר זקן בן אלפי שנה ואין בכוחי עמדי לטרוח עוד כמו בימי צעירותי. על כן גמר אומר הס"מ שגם הוא ימציא "מכונה" אשר תעשה עבורו את כל המלאכה בלי שהוא יצטרך לעמול בעבודה קשה, וזאת על ידי שיסית וידיח רק שלשה אנשים בלבד, הלא הם, הרב והשוחט והסופר סת"ם, כי אחרי שהרב יפסוק שלא כהלכה יוכל להתיר איסורים חמורים שבתורה וכולם ישמעו בקולו שהרי רב הוא. השוחט גם יאכיל נבילות וטריפות כשכולם יסמכו עליו. והסופר סת"ם יתן לבני אדם תפילין פסולים, כך ששוב לא יצטרך הס"מ לשדל בני אדם שלא להניח תפילין, אלא אדרבה הוא יזרז אותם ביותר להניח תפילין פסולים אלו אשר הברכות שמברכים עליהם לבטלה הם. שלשה אנשים אלו יהיו ה"מכונה" שתייצר עבור הס"מ עולם של שמד ותושלם כל מלאכתו בלי שיהיה צריך לעמול לעבור מאיש לאיש ולדבר על לבו.

דבר זה רואים בחוש בימינו, אשר יהודים בני א-ל חי חפצים לעשות רצון אביהם שבשמים, גם אחרי כל הגלות הארוכה אשר התהלכו מגוי אל גוי ואחרי כל הצרות שעברו על ראשם בכל הדורות ואצל צורר היהודים היטלר ימ"ש, ובכל זאת נשארו קומץ יהודים יראי ה' החפצים לשמור את דרך ה' ולנהל את משפחתם בדרך הטהרה, לחנך את בניהם בחינוך הגון וכשר, אף אם הדבר עולה להם בממון רב. אך דא עקא שהס"מ מתגבר עליהם בשלש אלה הענינים, בכשרות המאכלים, בתפילין שלא כדת, וגם אין להם מי שיורה להם דבר ה' זו הלכה וינחם במעגלי צדק.

וכאן מקום אתי לעורר על מה שהשתרש המנהג במדינה זו שגם הרבנים והדיינים נוסעים למעונות הקיץ (קאנטרי), או בימות החורף שנוסעים למיאמי וכדומה, עד שלפעמים עיר גדולה כמו ניו יארק נשארת בלי שום רב ומורה הוראה שיוכלו לפנות אליו בשאלה נחוצה, שהרי קשה לשואלים לנסוע למרחקים עד מעונות הנפש של הרבנים לשאול אותם, ודבר זה צריך תיקון גדול.

■

בסוד שיח כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

עריכה גרפית - גיל ויין

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדוא"ל: besod@013net.net